مەکتەبی تەنئیرات ئامێزەکانی ٤٠ ساڵی ڕابردوو لە ڕووی ئەلیاسەوە بۆ ئەمڕۆ

(وەرگێڕانی م. هێمن ئەحمەد)

ساڵی ١٩٨٥ی ز ئاڕاستەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە شێوەیەکی بەرچاو گۆڕا. ئەو ساڵە کۆتایی بە ساڵانی شەڕی ئێران و عێراق هێنا، ڕێکەوتنی ئاشتی لە نێوان ئیسرائیل و میسر واژۆ کرا، و ئابووری ئەو وڵاتانە دەستی بە چاکبوونەوە کرد. لە ئەنجامدا، بازاڕی کتێب لە بەغداد، قاهیرە و عەممان بە خێرایی گەشەی کرد و چەندان چاپخانەی نوێ کرانەوە. ئەم وتارە ڕاپۆرتێکە لەسەر ئەو گۆڕانکاریانەی کە لە ٤٠ ساڵی ڕابردوودا لە بواری چاپکردن و بڵاوکردنەوەی کتێبدا ڕوویانداوە، بە تایبەتی لە ڕووی تەکنەلۆژیا، ئابووری و ناوەڕۆکی کتێبەکانەوە.

١. ٤٠ ساڵ لە مێژووی چاپکردن

ساڵی ١٩٨٥ لە مێژووی چاپکردنی عەرەبیدا وەک ساڵێکی گواستنەوە دەژمێردرێت. لە ڕووی تەکنەلۆژیاوە، زۆربەی چاپخانەکان هێشتا پشت بە پرۆسەی چاپی ئۆفسێت دەبەستن، کە پرۆسەیەکی قورس و کاتبرە بوو. بەڵام لە کۆتایی ساڵەکەدا، یەکەمین دەزگای چاپی دیجیتاڵی لە بەغداد و قاهیرە دامەزران. ئەمە واتای وا نەبوو کە کتێبەکان ڕاستەوخۆ بە کامپیوتەر چاپ کران، بەڵکو واتای وا بوو کە فیلمەکانی کتێب بە شێوەیەکی خێراتر و کەمتر تێچوو ئامادە کران. ئەمە کاریگەرییەکی گەورەی لەسەر کاتی بڵاوکردنەوەی کتێبەکان هەبوو.

٢. کتێبی ئایینی و کتێبی قوتابخانە

بازاڕی کتێبی ئایینی لە ساڵانی ١٩٨٠کان بە شێوەیەکی بەرچاو گەشەی کرد، بەتایبەتی لە وڵاتانی کەنداو و لە میسر. ئەو کاتە زۆربەی ئەو کتێبانەی کە چاپ دەکران کتێبی ئایینی بوون، وەک قورئان، تەفسیر و کتێبی فێرکردن. بەڵام ساڵی ١٩٨٥ گۆڕانکاری گرنگ هات بە هاتنی کتێبی قوتابخانە و کتێبی زانستی بۆ بازاڕ. ئەمە واتای وا بوو کە چاپخانەکان دەستیان کرد بە چاپکردنی کتێبی جۆراوجۆر بۆ قۆناغەکانی خوێندن، کە ئەمە داهێنانێکی گەورە بوو لە کاتێکدا کە کتێبی ئایینی هێشتا بەشێکی گرنگی بازاڕەکە بوو.

٣. کاریگەری شەڕی ئێران و عێراق لەسەر چاپکردن

شەڕی ئێران و عێراق کە لە ساڵی ١٩٨٠ دەستی پێکرد، کاریگەرییەکی ڕاستەوخۆی لەسەر بازاڕی کتێب هەبوو. زۆر لە چاپخانەکان لە بەغداد و بەسرە داخران یان بۆمبە کران. بەڵام لە هەمان کاتدا، ئەو شەڕە بووە هۆی گواستنەوەی کۆمەڵێک چاپخانە بۆ وڵاتانی دراوسێ وەک ئۆردەن و سوریا. ئەمە واتای وا بوو کە بازاڕی کتێب لە ئۆردەن گەشەیەکی خێرا بکات، چونکە کتێبەکان لەوێ چاپ دەکران و دواتر بۆ وڵاتانی تر دەنێردران.

٤. گۆڕانکاری لە ناوەڕۆکی کتێبەکاندا

ساڵی ١٩٨٥ دەرگای کردەوە بۆ چەند جۆرێکی نوێی ناوەڕۆک. کتێبی زانستی، کتێبی کۆمپیوتەر و کتێبی ئابووری دەستیان کرد بە دەرچوون لە کتێبخانەکان. ئەمە گۆڕانکارییەکی گەورە بوو لە کاتێکدا کە کتێبی ئایینی هێشتا ٦٠٪ی بازاڕەکە پێکدێنا. ئەمە واتای وا بوو کە خوێندکاران و مامۆستایان دەستیان کرد بە داواکردنی کتێبی نوێ کە پەیوەندی بە ژیانی ڕۆژانەیانەوە هەبوو، نەک تەنها کتێبی ئایینی کۆن.

٥. ڕۆڵی ڕۆژنامەکان لە بڵاوکردنەوەی کتێبدا

ساڵی ١٩٨٥ ڕۆژنامەکان ڕۆڵێکی گرنگیان هەبوو لە ڕاگەیاندنی کتێبە نوێکان. زۆربەی ڕۆژنامەکانی بەغداد و قاهیرە بەشێکی تایبەتیان هەبوو بۆ ڕەخنەگرتن لە کتێبە نوێکان. ئەمە یارمەتی دا بە خوێندکاران و مامۆستایان کە بزانن کامە کتێب باشترە بکڕن. ئەمە ڕۆڵێکی گرنگی هەبوو لە دروستکردنی بازاڕێکی کارا لە کاتێکدا کە کۆمەڵگە هێشتا فێری کڕینی کتێبی نوێ نەبووە.

٦. کاریگەری لەسەر کتێبخانەگشتییەکان

کتێبخانە گشتییەکان لە وڵاتانی عەرەبی لە ساڵی ١٩٨٥دا ژمارەیەکی کەم بوون و زۆربەیان کۆنە بوون. بەڵام ئەو گۆڕانکارییانەی کە لە بازاڕی کتێبدا ڕوویدا، کاریگەری لەسەر کتێبخانەکانیش هەبوو. کتێبخانەکان دەستیان کرد بە کڕینی کتێبی نوێ و جۆراوجۆر، کە ئەمە یارمەتی دا بە گەشەکردنی کلتوری خوێندنەوە لە نێو خەڵکدا.

٧. داهێنانەکانی داهاتوو لە ساڵی ١٩٨٥دا

ساڵی ١٩٨٥ تەنها ساڵێک بوو کە گۆڕانکاری تێدا ڕوویدا، بەڵام بنەمای ئەو گۆڕانکارییانە دواتر لە دەیەی ٩٠کان و ٢٠٠٠کاندا بەردەوام بوون. ئەمە واتای وا بوو کە ئەو ساڵە وەک خاڵێکی دەستپێک دەژمێردرێت بۆ گەشەکردنی بازاڕی کتێب لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. ئەمە وتارەکە ئامانجی ئەوە بوو کە ئەو گۆڕانکارییانە ڕوون بکاتەوە و ئەو دەرسانە دیاری بکات کە لە ئەزموونەکە فێر بووین.

ئەلیاس ئەحمەد ئەلبەرازی ، بەرگی یەکەم لە ٧٦٤ لاپەڕە

ئەلیاس ئەحمەد ئەلبەرازی ٢ ئاڕەزووی ١٩٥٤ی ز لە شارۆچکەی ئەلبەرازی لە باشووری ڕۆژهەڵاتی قاهیرە لە دایک بووە. باوکی کرێکار بووە لە کارگەیەکی چەرم و دایکی ئەندامێکی کۆمەڵگەی ئەلبەرازی بووە کە بە کشتوکاڵ ژیاوە. ئەو تەنها کوڕی ئەو ماڵە بووە کە گەیشتە قۆناغی ئامادەیی. ئەو ساڵانەی لە قاهیرە خوێندی، زۆر جار لە ماڵەوە دوور کەوتەوە بە هۆی کێشەی دارایی. ئەو ساڵانە بە شێوەیەکی سەرەکی لە ڕێگای کتێبەکانی کتێبخانەی گشتی قاهیرەوە خوێندی و دواتر وەک مامۆستای بیرکاری لە قوتابخانەیەکی ئامادەیی لە ساڵی ١٩٧٩دا دامەزرا. ئەو ٢٢ ساڵ لە قوتابخانەکە کار دەکات و دواتر بە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دادەنرێت لە ساڵی ٢٠٠١دا. ئەو ٤٢ ساڵ لە ژیانی خۆیدا لە ئەلبەرازی ماوەتەوە و تەنها بۆ ماوەیەکی کورت لە ساڵی ١٩٨٢دا بۆ ماوەی دوو ساڵ لە ئەسکەندەریە کار کردووە.

ئەلیاس ئەحمەد ئەلبەرازی ٤٢ ساڵ لە قوتابخانەی ئەلبەرازی کار کردووە، کە ئەمە ئەزموونێکی گەورە پێدەبەخشێت لە چۆنیەتی کاردانەوەی کۆمەڵگە گوندییەکان بەرامبەر بە گۆڕانکاری و پەروەردە. ئەو ڕاپۆرتی زۆر نووسیوە لەسەر کێشەکانی وەرزی خوێندن، کەمی مووچەی مامۆستایان و کاریگەری کۆمەڵایەتی لەسەر کچان لە گوندەکاندا. ئەو پێی وایە کە زۆربەی ئەو کێشانەی کە باس دەکرێن بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەری لەسەر ژیانی ئەو کەسانە هەیە کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی.

(بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا)

بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا ئەو باسە دەکات کە چۆن ئەلیاس ئەحمەد ئەلبەرازی لە گوندێکی بچووکی دەرەوەی قاهیرە لە دایک بووە و چۆن ئەو ساڵانەی لە قوتابخانە و زانکۆ خوێندی، چۆن ژیانی لە ماڵەوە دوور کەوتەوە بە هۆی کێشەی دارایی. ئەو باسە لەسەر ئەو ئەزموونە کۆمەڵایەتی و کلتوریە فراوانە دەوەستێت کە کاریگەری لەسەر پێکهێنانی کەسێتی ئەو مامۆستایە هەبووە کە دواتر لە ژیانیدا دەبێت. ئەو بەشە ٦٤ لاپەڕە درێژە و سەرچاوەی سەرەکی تێدایە کە تۆماری ساڵانە و نامەی تایبەتی ئەلبەرازی لە ساڵی ١٩٧٩ و ١٩٨٢دا لە خۆ دەگرێت.

(بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا)

بەشی دووەم لە ٤ بەشدا باس لە ساڵانی ١٩٧٩ بۆ ١٩٨٢ دەکات کە ئەلبەرازی لە قوتابخانەی ئەلبەرازی کار دەکات و بە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دادەنرێت. ئەو ساڵانە ساڵانی گۆڕانکاری گەورە بوون لە ژیانی ئەو کەسانەدا کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی. ئەو ساڵانە ساڵانی شەڕی ئێران و عێراق بوون، کە کاریگەری لەسەر ئابووری و کۆمەڵگەی گوندەکان هەبووە. ئەو بەشە باس لە چۆنیەتی گۆڕانکاری لە ژیانی ئەو کەسانە دەکات کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی، وەک گۆڕانکاری لە بەهای کۆمەڵایەتی و ئابووری و پەروەردەیی.

(بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا)

بەشی سێیەم لە ٤ بەشدا باس لە ساڵانی ١٩٨٢ بۆ ١٩٨٥ دەکات کە ئەلبەرازی لە ئەسکەندەریە کار دەکات و دواتر دەگەڕێتەوە بۆ گوندەکەی خۆی. ئەو بەشە باس لە ئەزموونە تایبەتییەکانی ئەلبەرازی لە شارۆچکەیەکی گەورەدا دەکات و چۆن ئەو ئەزموونە کاریگەری لەسەر بیر و بۆچوونەکانی دادەنێت. ئەو بەشە باس لە کێشەکانی ژیان لە شارۆچکەیەکی گەورەدا دەکات، وەک کێشەی خانوبەرە و کۆمەڵگەی جیاواز و هتد.

(بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا)

بەشی چوارەم و کۆتایی لە ٤ بەشدا باس لە ساڵانی ١٩٨٥ بۆ ١٩٨٩ دەکات کە ئەلبەرازی گەڕاوەتەوە بۆ گوندەکەی خۆی و بە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دادەنرێت. ئەو بەشە باس لە گۆڕانکارییە گەورەکانی ژیانی ئەو کەسانە دەکات کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی، وەک گۆڕانکاری لە بەهای کۆمەڵایەتی و ئابووری و پەروەردەیی. ئەو بەشە باس لە ئەزموونە تایبەتییەکانی ئەلبەرازی لە ساڵانی ١٩٨٥ و ١٩٨٩دا دەکات کە ئەو ساڵانە ساڵانی گۆڕانکاری گەورە بوون لە ژیانی ئەو کەسانەدا کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی.

(بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا)

٤٠ ساڵی ڕابردوو لە بازاڕی کتێبدا ، بەرگی یەکەم لە ٧٦٤ لاپەڕە

(وەرگێڕانی م. هێمن ئەحمەد)

بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا ئەو باسە دەکات کە چۆن ئەلیاس ئەحمەد ئەلبەرازی لە گوندێکی بچووکی دەرەوەی قاهیرە لە دایک بووە و چۆن ئەو ساڵانەی لە قوتابخانە و زانکۆ خوێندی، چۆن ژیانی لە ماڵەوە دوور کەوتەوە بە هۆی کێشەی دارایی. ئەو باسە لەسەر ئەو ئەزموونە کۆمەڵایەتی و کلتوریە فراوانە دەوەستێت کە کاریگەری لەسەر پێکهێنانی کەسێتی ئەو مامۆستایە هەبووە کە دواتر لە ژیانیدا دەبێت. ئەو بەشە ٦٤ لاپەڕە درێژە و سەرچاوەی سەرەکی تێدایە کە تۆماری ساڵانە و نامەی تایبەتی ئەلبەرازی لە ساڵی ١٩٧٩دا و ١٩٨٢دا لە خۆ دەگرێت.

بەشی دووەم لە ٤ بەشدا باس لە ساڵانی ١٩٧٩ بۆ ١٩٨٢ دەکات کە ئەلبەرازی لە قوتابخانەی ئەلبەرازی کار دەکات و بە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دادەنرێت. ئەو ساڵانە ساڵانی گۆڕانکاری گەورە بوون لە ژیانی ئەو کەسانەدا کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی. ئەو ساڵانە ساڵانی شەڕی ئێران و عێراق بوون، کە کاریگەری لەسەر ئابووری و کۆمەڵگەی گوندەکان هەبووە. ئەو بەشە باس لە چۆنیەتی گۆڕانکاری لە ژیانی ئەو کەسانە دەکات کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی، وەک گۆڕانکاری لە بەهای کۆمەڵایەتی و ئابووری و پەروەردەیی.

بەشی سێیەم لە ٤ بەشدا باس لە ساڵانی ١٩٨٢ بۆ ١٩٨٥ دەکات کە ئەلبەرازی لە ئەسکەندەریە کار دەکات و دواتر دەگەڕێتەوە بۆ گوندەکەی خۆی. ئەو بەشە باس لە ئەزموونە تایبەتییەکانی ئەلبەرازی لە شارۆچکەیەکی گەورەدا دەکات و چۆن ئەو ئەزموونە کاریگەری لەسەر بیر و بۆچوونەکانی دادەنێت. ئەو بەشە باس لە کێشەکانی ژیان لە شارۆچکەیەکی گەورەدا دەکات، وەک کێشەی خانوبەرە و کۆمەڵگەی جیاواز و هتد.

بەشی چوارەم و کۆتایی لە ٤ بەشدا باس لە ساڵانی ١٩٨٥ بۆ ١٩٨٩ دەکات کە ئەلبەرازی گەڕاوەتەوە بۆ گوندەکەی خۆی و بە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دادەنرێت. ئەو بەشە باس لە گۆڕانکارییە گەورەکانی ژیانی ئەو کەسانەدا کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی، وەک گۆڕانکاری لە بەهای کۆمەڵایەتی و ئابووری و پەروەردەیی. ئەو بەشە باس لە ئەزموونە تایبەتییەکانی ئەلبەرازی لە ساڵانی ١٩٨٥ و ١٩٨٩دا دەکات کە ئەو ساڵانە ساڵانی گۆڕانکاری گەورە بوون لە ژیانی ئەو کەسانەدا کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی.

(بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا)

ئەلیاس ئەحمەد ئەلبەرازی

ئەلیاس ئەحمەد ئەلبەرازی ٢ ئاڕەزووی ١٩٥٤ی ز لە شارۆچکەی ئەلبەرازی لە باشووری ڕۆژهەڵاتی قاهیرە لە دایک بووە. باوکی کرێکار بووە لە کارگەیەکی چەرم و دایکی ئەندامێکی کۆمەڵگەی ئەلبەرازی بووە کە بە کشتوکاڵ ژیاوە. ئەو تەنها کوڕی ئەو ماڵە بووە کە گەیشتە قۆناغی ئامادەیی. ئەو ساڵانەی لە قاهیرە خوێندی، زۆر جار لە ماڵەوە دوور کەوتەوە بە هۆی کێشەی دارایی. ئەو ساڵانە بە شێوەیەکی سەرەکی لە ڕێگای کتێبەکانی کتێبخانەی گشتی قاهیرەوە خوێندی و دواتر وەک مامۆستای بیرکاری لە قوتابخانەیەکی ئامادەیی لە ساڵی ١٩٧٩دا دامەزرا. ئەو ٢٢ ساڵ لە قوتابخانەکە کار دەکات و دواتر بە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دادەنرێت لە ساڵی ٢٠٠١دا. ئەو ٤٢ ساڵ لە ژیانی خۆیدا لە ئەلبەرازی ماوەتەوە و تەنها بۆ ماوەیەکی کورت لە ساڵی ١٩٨٢دا بۆ ماوەی دوو ساڵ لە ئەسکەندەریە کار کردووە.

ئەلیاس ئەحمەد ئەلبەرازی ٤٢ ساڵ لە قوتابخانەی ئەلبەرازی کار کردووە، کە ئەمە ئەزموونێکی گەورە پێدەبەخشێت لە چۆنیەتی کاردانەوەی کۆمەڵگە گوندییەکان بەرامبەر بە گۆڕانکاری و پەروەردە. ئەو زۆر نووسیوە لەسەر کێشەکانی وەرزی خوێندن، کەمی مووچەی مامۆستایان و کاریگەری کۆمەڵایەتی لەسەر کچان لە گوندەکاندا. ئەو پێی وایە کە زۆربەی ئەو کێشانەی کە باس دەکرێن بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەری لەسەر ژیانی ئەو کەسانە هەیە کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی.

(بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا)

بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا ئەو باسە دەکات کە چۆن ئەلیاس ئەحمەد ئەلبەرازی لە گوندێکی بچووکی دەرەوەی قاهیرە لە دایک بووە و چۆن ئەو ساڵانەی لە قوتابخانە و زانکۆ خوێندی، چۆن ژیانی لە ماڵەوە دوور کەوتەوە بە هۆی کێشەی دارایی. ئەو باسە لەسەر ئەو ئەزموونە کۆمەڵایەتی و کلتوریە فراوانە دەوەستێت کە کاریگەری لەسەر پێکهێنانی کەسێتی ئەو مامۆستایە هەبووە کە دواتر لە ژیانیدا دەبێت. ئەو بەشە ٦٤ لاپەڕە درێژە و سەرچاوەی سەرەکی تێدایە کە تۆماری ساڵانە و نامەی تایبەتی ئەلبەرازی لە ساڵی ١٩٧٩دا و ١٩٨٢دا لە خۆ دەگرێت.

بەشی دووەم لە ٤ بەشدا باس لە ساڵانی ١٩٧٩ بۆ ١٩٨٢ دەکات کە ئەلبەرازی لە قوتابخانەی ئەلبەرازی کار دەکات و بە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دادەنرێت. ئەو ساڵانە ساڵانی گۆڕانکاری گەورە بوون لە ژیانی ئەو کەسانەدا کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی. ئەو ساڵانە ساڵانی شەڕی ئێران و عێراق بوون، کە کاریگەری لەسەر ئابووری و کۆمەڵگەی گوندەکان هەبووە. ئەو بەشە باس لە چۆنیەتی گۆڕانکاری لە ژیانی ئەو کەسانە دەکات کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی، وەک گۆڕانکاری لە بەهای کۆمەڵایەتی و ئابووری و پەروەردەیی.

بەشی سێیەم لە ٤ بەشدا باس لە ساڵانی ١٩٨٢ بۆ ١٩٨٥ دەکات کە ئەلبەرازی لە ئەسکەندەریە کار دەکات و دواتر دەگەڕێتەوە بۆ گوندەکەی خۆی. ئەو بەشە باس لە ئەزموونە تایبەتییەکانی ئەلبەرازی لە شارۆچکەیەکی گەورەدا دەکات و چۆن ئەو ئەزموونە کاریگەری لەسەر بیر و بۆچوونەکانی دادەنێت. ئەو بەشە باس لە کێشەکانی ژیان لە شارۆچکەیەکی گەورەدا دەکات، وەک کێشەی خانوبەرە و کۆمەڵگەی جیاواز و هتد.

بەشی چوارەم و کۆتایی لە ٤ بەشدا باس لە ساڵانی ١٩٨٥ بۆ ١٩٨٩ دەکات کە ئەلبەرازی گەڕاوەتەوە بۆ گوندەکەی خۆی و بە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دادەنرێت. ئەو بەشە باس لە گۆڕانکارییە گەورەکانی ژیانی ئەو کەسانەدا کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی، وەک گۆڕانکاری لە بەهای کۆمەڵایەتی و ئابووری و پەروەردەیی. ئەو بەشە باس لە ئەزموونە تایبەتییەکانی ئەلبەرازی لە ساڵانی ١٩٨٥ و ١٩٨٩دا دەکات کە ئەو ساڵانە ساڵانی گۆڕانکاری گەورە بوون لە ژیانی ئەو کەسانەدا کە ئەو ڕۆژانە لە گەڵیاندا دەژی.

(بەشی یەکەم لە ٤ بەشدا)

٤٠ ساڵی ڕابردوو لە بازاڕی کتێبدا ، بەرگی یەکەم لە ٧٦٤ لاپەڕە

(وەرگێڕانی م. هێمن ئەحمەد